

ПРА ВАСІЛЯ БЫКАВА І НАС

ЯК СТАВІМСЯ ДА СПАДЧЫНЫ НАРОДНАГА ПІСЬМЕННІКА БЕЛАРУСІ І БЫЛОГА ЖЫХАРА ГРОДНА?

Грамадскі музей патрабуе падтрымкі

Святлана КУЛЬ-СЯЛЬ-ВЕРСТАВА, доктар гістарычных навук, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы:

— У грамадскім музеі Васіля Быкава ў Гродне, які быў створаны энтузіястамі і размяшчаецца ў адным невялікім пакоі, захоўваецца шмат вельмі цікавых і важных прадметаў. Гэта і асабістыя рэчы пісьменніка, перададзеныя яго сваякамі, і дакументы (у тым ліку замежны пашпарт Быкава — па адзнаках у ім можна прасачыць, дзе і калі ён быў у пазедках за мяжой), і фотаздымкі, і перапіска — у прыватнасці, лісты ад людзей з розных куткоў былога СССР, якія звярталіся да Васіля Уладзіміравіча, каб ён дапамог сваім аўтарцтвам вырашыць тую ці іншую праблему. Акрамя таго, каштоўныя самі па сабе з'яўляюцца падарункі (у прыватнасці, кнігі з аўтаграфамі), што пакінулі ў музеі наведвальнікі, сярод якіх вядомыя асобы. Там ёсць каля 6–7 тысяч музейных прадметаў. Дакладна сказаць пакуль цяжка, бо патрабуецца іх апісанне, пашпартызацыя. Мы распачалі са студэнтамі працаваць у гэтым кірунку, і яны былі ў захапленні ад дэканання да асобы Васіля Быкава. Аднак толькі гэтых намаганняў недастаткова: грамадскаму музею патрэбна дапамога. Каб ён перарос у вялікую ўстанову, дзе ўсё робіцца на сучасным узроўні музейнай справы.

«Быкаўскі»

турыстычны патэнцыял

Віталь КАРНЯЛЮК, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры турызму і культурнай спадчыны Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы:

— Турыстыка — гэта з'ява масавай культуры. Зараз многія людзі паўсюль вандруюць. І адзін з галоўных матываў вандровак — убачыць штосьці новае, каб перахапіла подых ад знаёмства з мясцінамі, дзе рабілася нешта культурнае, сакральнае, нейкім чынам «ухаліць», як гэта стваралася. Гэта заўсёды прываблівае. Быкаў тут стаіць у адным шэрагу з Шэкспірам, Аляксандрам Дюма. І калі людзі едуць у Англію ці Францыю, каб пазнаёміцца з мясцінамі, дзе стварыў той ці іншы вялікі пісьменнік, то павінны прыехаць і ў Гродна, дзе на працягу 31 года ствараліся шэдэўры не толькі

Традыцыйныя, ужо дзевятыя Гарадзенскія чытанні ў абласной навуковай бібліятэцы імя Яўхіма Карскага сёлета былі прысвечаны 90-годдзю Васіля Быкава. Не толькі сусветна вядомага пісьменніка, але і чалавека, які, прыехаўшы ў горад, дзе ў яго «не было ніводнай знаёмай душы», пражыў тут 31 год. І потым называў гэты горад «родным, благаслаўлёным», які «гэтак грунтоўна прычыніўся да майго чалавечага лёсу».

Васіль Быкаў у Гродне. Фота Аркадзя Перахода.

беларускай, але і сусветнай літаратуры. Менавіта праз Быкава Гродна мае велізарны патэнцыял, роўны з нашымі замкамі, які можа прывабліваць турыстаў.

Калі казаць пра музейную ініцыятыву, то гэта павінен быць дом-музей — на мой погляд, у будынку на вуліцы Парыжскай камуны. На сённяшні час мы маем феноменальную магчымасць зварнуцца да яго сваякоў, якія жылі там разам з Васілём Уладзіміравічам, бачылі, якога колеру былі шпалеры, сцены, якія былі расставлены крэслы. Тым больш што ў грамадскім музеі пісьменніка ёсць шмат аўтэнтычных рэчаў, дзеля якіх варта прыехаць менавіта ў Гродна.

Прыклады, на якіх нам можна павучыцца, ёсць. У 2010 годзе адзначалася 200-годдзе з дня нараджэння Фрэдэрыка Шапэна. І таго, хто тады трапіў у Варшаву, ахоплівала адчуванне яго паўсюднай прысутнасці — Шапэн гукаў літаральна ўсюды. Такая была атмосфера.

90-я ўгодкі Васіля Быкава для Гродна, для беларускай турыстыкі «праскочылі» міма — гэтая дата засталася практычна незаўважанай. Не было адчування, што гэта го-

рад Быкава. Першыя, невялікія крокі робяцца, але гэта тая сітуацыя, калі ініцыятывы асобных турфірмы недастаткова — патрэбны супольныя намаганні дзяржаўных органаў і турбізнесу, усіх зацікаўленых. Упэўнены, што да 95-х угодкаў Васіля Быкава мы гэта зробім.

Новая эпоха

ў выкладанні беларускай літаратуры

Алена РУЦКАЯ, дацэнт кафедры беларускай літаратуры Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы:

— Я пазнаёмілася з Васілём Быкавым у 1971 годзе, мяне прадставіла яму Данута Бічэль-Загнетава. Тады я яшчэ не ведала, што амаль 40 гадоў буду расказваць пра яго сваім вучням і студэнтам.

У чым унікальнасць вывучэння творчасці Быкава ў школе? У тым, як ён прышоў у школьную праграму. Калі большасць пісьменнікаў прыходзілі, так бы мовіць, «адміністрацыйна», зверху, то Быкаў — па ініцыятыве настаўнікаў. Знаёмства з яго творчасцю пачалося пасля вяду ў свет фільмаў «Трэцяя ракета» і «Альпійская бала-

У фондах галоўнай бібліятэкі Гродзеншчыны, паводле інфармацыі дырэктара Лідзіі МАЛЦАВАЙ, захоўваюцца не толькі творы Васіля Быкава на беларускай, рускай і англійскай мовах, але і больш за паўтары тысячы артыкулаў пра яго ў айнаваў і замежнай прэсе. Маркуеца, што гэта дапоўніцца новымі «штрыхамі» з матэрыялаў сёлетніх Гарадзенскіх чытанняў, якія будуць выдадзены асобным зборнікам. Вось толькі некаторыя думкі, прапановы, успаміны.

Васковы хлопец

з шляхецкай натурай

Вітольд ІВАНОЎСКІ, краязнаўца, былы ўласны карэспандэнт газеты «Звязда» па Гродзенскай вобласці:

— На сённяшніх чытаннях быццам рэнтгенам прасвечваецца літаратурная творчасць Васіля Быкава. Але, пэўна, яшчэ больш цікава, што гэта быў за чалавек. Мы не былі сябрамі, але па тых уражаннях, што ў мяне склаліся ад сустрэч з Васілём Уладзіміравічам, магу сказаць: гэта быў вельмі культурны чалавек. Не чуў, каб ён нейкае благое слова пра кагосьці сказаў, голас павысіў. Гэта быў інтэлігент. Не магу нават зразумець, адкуль у чалавека, які выйшаў з вёскі, была шляхецкая натура ў самым лепшым разуменні гэтага слова.

Быкаў мала гаварыў, але быў чалавекам з гумарам — любіў анекдоты расказваць, малюваў карыкатуры на свай-

быццам бы лінія занятая.

Васіль Быкаў вельмі ўважліва ставіўся да маладых аўтараў, якія праўлялі здольнасць да літаратуры. Аднак былі графаманы, якія прыходзілі да Васіля Уладзіміравіча, каб пасадзейнічаў выхаду ў свет іх «твора». Ён па сваёй натуре, мусіць, не мог прама сказаць, што ў іх нічога не атрымаецца. Выслухоўваў, мучыўся... А потым яго быццам бы выклікалі да рэдактара, а на самай справе Быкаў ішоў у фоталабараторыю да Віктара Косціна. І знаходзіўся там, пакуль аўтар «твора» не пакідаў рэдакцыю. І такім чынам чарговы «шэдэўр» не з'яўляўся ў друку.

Нас вучаць не поспехі,

а няўдачы

Ірына ШАТЫРОНАК, член Саюза пісьменнікаў Беларусі:

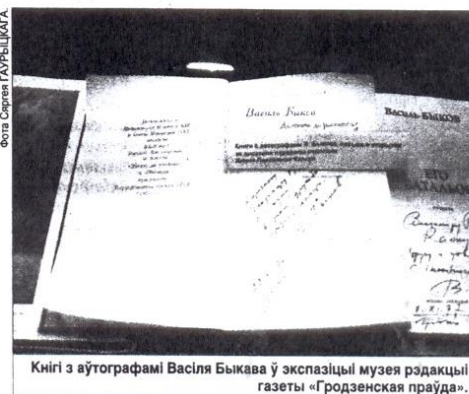
— Апошнім часам мне даводзіцца пісаць шмат матэрыялаў на розныя літаратурныя тэмы. Больш за ўсё хвалюе тэма прафесіяналізму, адказнасці за пісьменніцкае слова. Усе адказы на свае пытанні я знайшла ў незавершанай аўтабіяграфіі Васіля Быкава з «Гарадзенскага архіва», дзе ідзе гаворка пра першыя спробы піра, эстэтычныя і літаратурныя прычыны. Для яго асабістай пазіцыі характэрна ўменне разважаць пра свае творчыя знаходжання, пра тое, на што трэба асабліва звяртаць увагу маладым літаратарам. Не поспех, а менавіта творчыя недахопы і няўдачы могуць стаць добрымі «настаўнікамі». Хочацца нагадаць пачаткоўцам у літаратуры: чытайце аўтабіяграфіі нашых класікаў, вучыцеся ў іх, як трэба ставіцца да сваіх першых памылак і выпраўляць іх.

Сёння, калі пачынаеш рабіць заўвагі на конт формы і зместу твора, то малады аўтар, як правіла, на крыўдзіцца, балюча рэагуе на крытыку... Ці не азначае гэта, што талент пісьменніка і яго рэакцыя на крытыку знаходзяцца ў прамой залежнасці? Чым больш багаты і шчодры талент — тым больш мяккая і аджэватная рэакцыя на крытычныя заўвагі. І наадварот: чым слабейшая здольнасць пачаткоўца, тым больш хваравітае ў яго стаўленне да крытыкі. Думаю, маладым аўтарам трэба перш за ўсё пачынаць з самакрытыкі, не бяцца, калі пісьменнікі старэйшага пакалення будуць строгімі і прычыновымі да іх творчасці. Вучыцеся гэтаму ў Васіля Быкава.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

да». І, безумоўна, не ўсе, але многія настаўнікі без усялякіх інструкцый сталі ўключачь у пазакласныя чытанні апевыды пра творы Васіля Быкава. А ўжо потым яны ўваходзілі ў праграму сучаснай беларускай прозы пра вайну.

З уваходам Быкава ў школьную праграму пачынаецца быццам новая эпоха выкладання беларускай літаратуры. Ранейшымі метадамі — я табе патлумачыў, а ты мне пераказаў, што я патлумачыў — вывучаць творы Васіля Быкава было ўжо нельга. Дзеці пачалі думаць, задаваць пытанні. Менавіта з Быкавым у школу прыйшоў новы тып уроку — дыскусійны. Калі спраўды вучань атрымаў магчымасць разважаць, спрачацца, выказваць сваё бачанне. І тым самым пачала павышацца цікавасць да беларускай літаратуры. Прыход Быкава ў школу даў штуршок для творчасці як вучняў, так і настаўнікаў. Бо настаўнікі

Кнігі з аўтаграфамі Васіля Быкава ў экспазіцыі музея рэдакцыі газеты «Гродзенская праўда».

пачалі шукаць нейкія цікавыя формы і метады выкладання яго мастацкіх тэкстаў.

Зараз, напрыклад, дзеці з задавальненнем чытаюць апевы «Пакахай мяне, салдацік». Твор выклікае ў іх столькі спрэчак, думак, разваг — і гэта з'яўляецца ўдзячнай матэрыялам для літаратурнага выхавання.

Праўда, на творы Васіля Быкава ў школьных праграмах, пачынаючы з 5-га і па 11-ы клас, адведзена ўсяго 11 урокаў. Гэтага вельмі мала, каб спасцігнуць такую глыбінную творчасць.

го сябра Аляксея Карпіка. Ды і нечаканую вынаходлівасць працягваюць. Прыгадаваў такі эпізод. У двухпавярховым будынку на вуліцы Паліграфістаў, каля якога сёння гродзенцы праходзяць па дарозе на Цэнтральны рынак, размяшчалася рэдакцыя «Гродзенскай праўды». На першым паверсе, у аддзеле савецкай работы быў рабочы стол Быкава. Калі я туды заходзіў, то Васіль Уладзіміравіч заўсёды альбо нешта пісаў, альбо малюваў. І калі пачыналіся нейкія размовы, то ён браў запалку і ўстаўляў у... тэлефонны дыск,